

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgra Marcina Sienickiego

pt. „ANALIZA PORÓWNAWCZA ABSORBCJI ŚRODKÓW UNII EUROPEJSKIEJ
PRZEZNACZONYCH NA ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W WOJEWÓDZTWACH POLSKI
WSCHODNIEJ ORAZ ZACHODNIEJ”

napisana pod kierunkiem naukowym promotorki dr hab. Jolanty Zombirt prof. AFiB
Vistula oraz promotorki pomocniczej dr hab. Maty Götz prof. AFiB Vistula,
w Akademii Finansów i Biznesu w Warszawie

Oceny merytorycznej rozprawy doktorskiej dokonano pod kątem spełnienia wymagań określonych w Ustawy prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. poz. 1668 z późn. zm.) z dnia 20 lipca 2018 r.

Ocena trafności podjętej tematyki i jej oryginalność

Przedsiębiorczość to kluczowy czynnik pobudzający rozwój społeczno-gospodarczy. Od rozwoju przedsiębiorczości zależy zamożność społeczeństwa, należy w niej upatrywać także szans poprawy życia mieszkańców. Nie podlega żadnym wątpliwościom, że wszelkie działania zmierzające do rozwoju aktywności podmiotów gospodarczych stanowić powinny kluczowy element działalności władz na szczeblu, tak centralnym, jak i lokalnym. Dbłość o przedsiębiorczość, jej stymulowanie, tworzenie odpowiednich warunków dla jej rozwoju jest szczególnie ważnym wyzwaniem. Rozwój przedsiębiorczości determinowany jest zdolnością zwiększania zasobów kapitałowych, co wiąże się bezpośrednio z absorpcją środków unijnych. Niezwykle ważne wydaje się pobudzenie przedsiębiorczości w regionach, które w tym zakresie odstają od innych regionów. Zatem należy się zgodzić z Autorem, że „jednym z priorytetowych obszarów polityki gospodarczej Polski jest rozwój przedsiębiorczości” (s. 13).

Podstawą koncepcji rozprawy doktorskiej jest identyfikacja luki poznawczej, odnoszącej się do niewystarczająco zbadanej i opisanej w polskiej literaturze przedmiotu problematyki absorpcji środków Unii Europejskiej (UE) z dedykacją na rozwój przedsiębiorczości, w podziale na województwa Polski wschodniej i zachodniej. Mimo iż w polskim piśmiennictwie nie brakuje opracowań dotyczących absorpcji środków UE, należy zgodzić się z Autorem dysertacji, że „brak jest kompleksowego opracowania naukowego zajmującego się dogłębnie tymi zagadnieniami”. Tym samym podjęte przez Autora wyzwanie wypełnia tę lukę.

Po zapoznaniu się z treścią rozprawy „Analiza porównawcza absorpcji środków Unii Europejskiej przeznaczonych na rozwój przedsiębiorczości w województwach Polski wschodniej oraz zachodniej” stwierdzam, że stanowi ona oryginalne rozwiązanie problemu naukowego i spełnia wymogi stawiane dysertacjom w dyscyplinie ekonomia i finanse.

Mając powyższe na uwadze, wybór podjętej problematyki, uważam za trafny i oryginalny.

Ocena poprawności sformułowanego problemu badawczego, postawionych celów, pytań badawczych i hipotez

Podążając za przyjętym przedmiotem badań, dążąc jednocześnie do realizacji celu głównego, a mianowicie „porównania absorpcji środków UE przeznaczonych na rozwój przedsiębiorczości w województwach Polski wschodniej i Polski zachodniej” (str. 17) – mgr Marcin Sienicki wskazał siedem celów szczegółowych: „1) Zidentyfikowanie głównych kierunków wydatkowania środków unijnych przeznaczonych na rozwój przedsiębiorczości; 2) Określenie przyczyn i konsekwencji zróżnicowanej absorpcji środków unijnych w województwach Polski wschodniej i zachodniej; 3) Określenie zmian jakie zaszły w poziomie rozwoju przedsiębiorczości w poszczególnych województwach Polski wschodniej i zachodniej; 4) Identyfikacja wskaźników pomiaru efektywności zarządzania funduszami UE; 5) Określenie związków między tempem zachodzących procesów rozwojowych a zaabsorbowanymi środkami unijnymi; 6) Ustalenie, czy dzięki środkom unijnym doszło do zniwelowania różnic w rozwoju przedsiębiorczości między województwami wschodnimi i zachodnimi Polski; 7) Zidentyfikowanie wpływu absorpcji środków UE na rozwój regionów, czy wpływ ten ma takie samo znaczenie w regionach najszybciej i najwolniej rozwijających się”.

Przyjęte przez mgra Marcina Sienickiego cele wyznaczyły następujące pytania: „1) Czy i w jakim stopniu absorpcja funduszy Unii Europejskiej stanowi czynnik rozwoju polskiej przedsiębiorczości?; 2) Od czego zależały różnice w absorpcji środków unijnych?; 3) W jakim zakresie absorpcja funduszy Unii Europejskiej oddziałuje na zniwelowanie różnic w rozwoju przedsiębiorczości między województwami wschodnimi i zachodnimi kraju?”; i hipotezy badawczej: „Wyższa absorpcja funduszy Unii Europejskiej skutkuje wyższym poziomem przedsiębiorczości. Jednak różnice w tym zakresie między województwami Polski wschodniej i zachodniej wynikają z dotychczasowych opóźnień rozwojowych wschodniego regionu kraju, jakości zarządzania funduszami unijnymi w poszczególnych województwach, warunków otrzymania wsparcia unijnego, nastawienia przedsiębiorstw do aktywności absorpcyjnej, do efektywnego wykorzystania otrzymanego wsparcia. Mimo podejmowanych działań w celu zniwelowania różnic w rozwoju przedsiębiorczości między częścią wschodnią a zachodnią kraju, zwłaszcza w postaci napływu funduszy strukturalnych i innych instrumentów, nie zahamowano pogłębiania się dysproporcji rozwojowych między regionami Polski”.

Dokonując oceny celów pracy należy wskazać, że główny cel pracy zasadniczo dobrze koresponduje z tytułem rozprawy, celami szczegółowymi, jak i pytaniami i hipotezą badawczą. Zarówno cel główny, jak i cele szczegółowe cechuje istotność poznawcza.

Nie mając wątpliwości co do poprawności doboru i formułowania celów szczegółowych, uważam, że zapis celu głównego obok sformułowania dotyczącego absorpcji oznaczającej „wchłanianie”, „wnikanie”, „pochłanianie” zasadniczo powinien być poszerzony o sformułowanie dotyczące efektów tej absorpcji. Wydaje się, że cele szczegółowe swym zakresem wykraczają poza ramy celu głównego. Wnioskuje jednak, że Autor pojmuje sformułowanie „absorbpcji” w szerszym znaczeniu polegającym zarówno na pomiarze zaaplikowania jak i wyników będących tego konsekwencją. Ponadto uważam, że przydatnym zabiegiem byłby podział hipotezy głównej na kilka hipotez.

Ocena prawidłowości układu pracy i struktury podziału treści

Układ dysertacji jest poprawny, struktura podziału treści logiczna, kolejne rozdziały opracowania zostały podporządkowane przyjętym celom i zarysowanej hipotezie.

Rozprawa ma charakter teoretyczno-empiryczny i składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów, zakończenia, bibliografii, spisu rysunków i tabel oraz aneksu. Całość liczy 311 stron, co oznacza, że mamy do czynienia z opracowaniem, które mieści się w zakresie objętości zwyczajowo przyjętej do rozprawy doktorskiej. Należy wskazać, że Autor założył nieco rzadziej spotykaną kolejność prezentowania treści, polegającą na uplasowaniu rozdziału metodycznego na początku dysertacji (zazwyczaj ta część znajduje się przed podjęciem wątków empirycznych). Taki zabieg oceniam jednak jako korzystny, gdyż pozwala on na podkreślenie ważności procedury badawczej w tego rodzaju opracowaniach.

Ocena merytoryczna i informacje o ewentualnych nieprawidłowościach, które pojawiły się w ocenianej rozprawie doktorskiej

Wskazując na pozytywną ocenę merytoryczną recenzowanej rozprawy okazać można pewne elementy budzące uwagi lub wątpliwości natury dyskusyjnej, które wskazują na tle oceny merytorycznej poszczególne części pracy.

We wstępie rozprawy, odpowiadającym stawianym wymaganiom warsztatowym, mgr Marcin Sienicki uzasadnił podjęcie badań, zarysował metodykę badania i streścił zawartość opracowania.

W rozdziale pierwszym zamieszczone zostały informacje dotyczące metodyki badań własnych, w podziale na uzasadnienie wyboru tematu, streszczenie przeprowadzonej kwerendy literatury oraz elementy związane z metodyką badania.

Dwa kolejne rozdziały mają znaczenie teoriopoznawcze. W pierwszym z nich zaprezentowane zostały zagadnienia oscylujące wokół przedsiębiorczości. Na podstawie przeglądu literatury Doktorant zaprezentował: genezę i ewolucję pojęcia przedsiębiorczości, jej rodzaje, ujęcie przedsiębiorczości w wybranych teoriach ekonomicznych, czynniki kreujące rozwój i ograniczenia rozwoju przedsiębiorczości, rolę przedsiębiorczości w rozwoju regionalnym, a także modele wspierania jej rozwoju. Nie mając uwag co do logiki wywodu, uważam jednak, że można było nieco więcej uwagi poświęcić zagadnieniom dotyczącym roli przedsiębiorczości w kreowaniu rozwoju regionalnego, jako ważnej osi dalszych rozważań. Treści kolejnego rozdziału dotyczą zagadnień związanych z polityką spójności Unii Europejskiej. Nie wnoszę uwag do tej części.

Zagadnienia zaprezentowane w rozdziale czwartym łączą treści związane z wykorzystaniem środków polityki spójności w Polsce w latach 2004-2020 (w spisie treści figuruje inne tytuł tego rozdziału). Zawarto w nim ogrom danych faktograficznych. Uważam, że w kontekście możliwości poznawczych czytelnika, niektóre fragmenty można było przenieść – jako opis dopełniający – do przypisów (np. zagadnienia prezentowane na s. 129). Uważam, że ostatni podrozdział, dotyczący efektów polityki spójności, można było nieco już wyprofilować i zaprezentować w podziale na Polskę wschodnią i Polskę zachodnią.

Kolejne dwa rozdziały empiryczne stanowią *clou* rozprawy. W nich odnaleźć można odpowiedzi na postawione przez Autora dysertacji pytania. Rozdział piąty traktuje o wpływie funduszy unijnych na rozwój przedsiębiorczości w Polsce wschodniej i w Polsce zachodniej. Pewnym uchybieniem jest brak odniesień do źródeł w niektórych fragmentach pracy, prezentujących dane faktograficzne (np. s. 164). Myślę, że słusznym zabiegiem byłaby ponadto prezentacja treści zamieszczonych w podrozdziale 5.4. „Wpływ polityki spójności na rozwój przedsiębiorczości”, w modelowym ujęciu chociażby przyjmując podział na wpływ o charakterze bezpośrednim i pośrednim.

W mojej ocenie szczególnie wartościowym jest rozdział szósty, prezentujący wyniki postępowania badawczego.

Nie mając wątpliwości co do trafności doboru metod badawczych zgłaszam uwagę dotyczącą „oszczędnej” prezentacji wyników badań statystyczno-ekonometrycznych, co budzić może pewne zastrzeżenia i trudności interpretacyjne. Podrozdział nazwany „Model ekonometryczny” w zasadzie stanowi prezentację wyników wnioskowania statystycznego w zakresie średnich i wariancji. Sposób prezentacji i opisu jest skromny. Z treści zamieszczonych w podrozdziale np. nie wynika wprost czy stworzono jeden czy kilka modeli. Nie jest też jasne gdzie znajdują się wyniki zapowiadanego w rozdziale metodycznym testu równości wartości średnich w parach.

Rezultaty badania przeprowadzonego wśród przedstawicieli przedsiębiorstw korzystających ze środków unijnych, jak i pracowników urzędów marszałkowskich – choć niereprezentatywne w pierwszej grupie – uważam za wartościowe. Doceniam wysiłek włożony przez Doktoranta w proces pozyskania informacji na temat wykorzystania środków unijnych na rozwój przedsiębiorczości, w tym czynników warunkujących absorpcję oraz barier, a także efektów ich wykorzystania. Uważam jednak, że Autor

powinien podczas prezentacji wyników sondażowych odnieść się do liczebności i podkreślić, że badań nie można uogólnić na pełną zbiorowość, natomiast że mają duży walor informacyjny. Co prawda zostało to zasygnalizowane we wstępie, ale dość ogólnym stwierdzeniem, że jest to główne utrudnienie w obszarze badań. Z drobnych uwag zgłaszam trudność interpretacji jednej z barier społecznych, utrudniających przedsiębiorcom wykorzystanie środków z funduszy unijnych, a mianowicie „zazdrość związana z faktem realizacji projektu”. Sformułowane wnioski uważam za poprawne i wnoszące wkład w rozwój teorii i praktyki dyscypliny ekonomia i finanse.

Pozytywnie oceniam także ostatni fragment rozprawy doktorskiej, który stanowi zakończenie, zawierające rekapitulację dociekań Doktoranta, a także cenne rekomendacje. Uważam jednak, że słusznym zabiegiem byłoby bezpośrednie odniesienie się do postawionej hipotezy, ze wskazaniem czy są podstawy do jej przyjęcia bądź odrzucenia.

Na zakończenie warto sformułować pytanie dotyczące stosowania zamiennie terminów: środki z funduszy unijnych, środki europejskich, środki z Unii Europejskiej czy środki polityki spójności. Czy jest to uzasadnione?

Ocena trafności doboru metod i narzędzi badawczych, umiejętność ich zastosowania

Realizacja celów badawczych oraz weryfikacja postawionej hipotezy wymagała przeprowadzenia szeroko zakrojonych badań empirycznych nakierowanych na realizację celów badawczych i weryfikację postawionej hipotezy.

Doktorant wykazał się dojrzałą postawą badawczą, o czym świadczy trafność doboru metod badawczych, a następnie przeprowadzenie badań empirycznych przy użyciu różnych technik z wykorzystaniem zarówno źródeł wtórnych, jak i pierwotnych.

Ocena uzyskanych rezultatów i ich znaczenie dla nauki i praktyki

Przeprowadzone postępowanie badawcze, osadzone na dobrych podstawach teoretycznych, pozwoliło Doktorantowi na osiągnięcie, tak celu głównego, jak i celów pobocznych, prowadząc w rezultacie do odpowiedzi na postawione pytania badawcze. Sformułowane na tej podstawie wnioski posiadają istotną wartość dla rozwoju dyscypliny ekonomia i finanse i noszą znamiona aplikacyjności.

Ocena poprawności formalno-językowej, stylistycznej i interpunkcyjnej

Ocena formalno-językowej strony pracy jest pozytywna. Praca została przygotowana w zgodzie z przyjętymi standardami pisania dysertacji doktorskich. Autor generalnie posługuje się poprawnym językiem i we właściwy sposób wykorzystuje terminologię ekonomiczną, zachowując w prezentowanych rozważaniach logiczny ciąg wywodów. W rozprawie zamieszczono szereg tabel i rysunków, które dobrze uzupełniają przygotowane przez Autora opisy. Należy jednak wskazać, że wszelkie formy graficzne powinny być sporządzone przez Autora samodzielnie. Myślę ponadto, że nieco większą dbałość można było przypisać do tytułów podrozdziałów, tabel czy wykresów, aby precyzyjnie wskazać na ich zawartość.

Mimo staranności edytorskiej mgr Maciej Sienicki nie ustrzegł się drobnych uchybień, które nie wpływają jednak na pozytywny odbiór recenzowanej dysertacji.

Ocena doboru literatury, umiejętność wykorzystania źródeł

Mgr Marcin Senicki wykorzystał obszerną bibliografię obejmującą 120 pozycji zwartych, 131 artykułów z czasopism, 18 stron internetowych, 12 aktów normatywnych oraz 20 pozycji innych w postaci raportów, opracowań statystycznych czy komentarzy, odnoszącą się do zagadnień związanych z przedsiębiorczością oraz polityką spójności UE. Dokonując oceny jakościowej dotyczącej doboru literatury należy podkreślić dobrą znajomość Autora dorobku z zakresu omawianych zagadnień, jak również umiejętność właściwego jej wykorzystania (przywołania).

Wnioski końcowe

Opiniowana rozprawa doktorska stanowi wartościowe dzieło, zarówno z perspektywy teorii, jak i praktyki ekonomii i finansów. Przeprowadzona wieloaspektowo ocena pozwala na sformułowanie wniosku, iż dysertacja autorstwa mgr Marcina Sienickiego pt. „Analiza porównawcza absorpcji środków Unii Europejskiej przeznaczonych na rozwój przedsiębiorczości w województwach Polski wschodniej oraz zachodniej” została oparta na obszernym studium literaturowym, a zaprezentowane w niej treści stanowią legitymację szerokiej wiedzy teoretycznej Doktoranta w dyscyplinie ekonomii i finanse. Przeprowadzone postępowanie badawcze potwierdza odpowiedni poziom predyspozycji i umiejętności do samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a treści prezentują oryginalne wyniki własnych badań w dziedzinie nauk społecznych, co stanowi przesłankę

uznania dysertacji za nowatorskie rozwiązanie istotnego problemu naukowego z dyscypliny ekonomii i finansów o istotnych walorach teoretycznych, metodycznych, a także utylitarnych. Wartość recenzowanej pracy odzwierciedla przegląd literatury; dobrze dobrane – w kontekście realizacji celów – metody badawcze oraz wnioskowanie przeprowadzone w następstwie postępowania badawczego.

Konkludując, recenzowana rozprawa doktorska mgra Marcina Sienickiego pt. „Analiza porównawcza absorpcji środków Unii Europejskiej przeznaczonych na rozwój przedsiębiorczości w województwach Polski wschodniej oraz zachodniej” napisana pod kierunkiem naukowym promotorki dr hab. Jolanty Zombirt prof. AFiB Vistula oraz promotorki pomocniczej dr hab. Maty Götz prof. AFiB Vistula spełnia wymagania określone w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, co upoważnia mnie do wystąpienia z wnioskiem do Rady Dyscypliny Naukowej Ekonomia i Finanse Akademii Finansów i Biznesu Vistula w Warszawie o jej przyjęcie i dopuszczenie do publicznej obrony.

Toruń, dnia 20 stycznia 2024 r.

Małgorzata Jaworska